

Juan Gabriel Vásquez

τραγούδια
για την
πυρκαγιά

Μετάφραση

Αχιλλέας

Κυριακίδης

ΙΚΑΡΟΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΥΡΚΑΓΙΑ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Canciones para el incendio*

© Juan Gabriel Vásquez, 2018

Πρώτη έκδοση στα ισπανικά, Alfaguara, 2018

© για την ελληνική έκδοση Εκδόσεις Ίκαρος, 2020, σε συμφωνία
με το λογοτεχνικό πρακτορείο Casanovas & Lynch Agencia Literaria S.L.

Μετάφραση από τα ισπανικά: Αχιλλέας Κυριακίδης

Σχεδιασμός - Εικονογράφηση εξωφύλλου: Χρήστος Κούρτογλου

Στοιχειοθεσία - Σελιδοποίηση: Ηλίας Μασούρης

Εκτύπωση: Μητρόπολις Α.Ε.

Βιβλιοδεσία: Ηλ. Μπουντάς - Π. Βασιλειάδης Ο.Ε.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 2020

ISBN 978-960-572-332-3

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ • ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ • Τ: 210 3225152 • www.ikarosbooks.gr

Juan Gabriel Vásquez

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΥΡΚΑΓΙΑ

Μετάφραση
Αχιλλέας Κυριακίδης

ΙΚΑΡΟΣ

Στην Καρλότα και τη Μαρίνα,
συνταξιδιώτισσες

Τον κατάτρεχαν αδιάκοπα
αυτές οι ιερές και κοινότοπες αναμνήσεις
που είναι η μοίρα μας, αυτές οι θνητές
αναμνήσεις που είναι σαν ήπειροι αχανείς.

Χόρχε Λουίς Μπόρχες, «Το τέλος».¹

Θέλω να μάθω ποιανού είναι το παρελθόν μου.

Χόρχε Λουίς Μπόρχες, “All our yesterdays”.²

ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΟΧΘΗ

I

Πάντα ήθελα να γράψω την ιστορία που μου 'χε αφηγηθεί η φωτογράφος, αλλά δε θα μπορούσα να το κάνω χωρίς τη συναίνεση ή τη σύμπραξή της: οι ιστορίες των άλλων είναι περιοχή απαραβίαστη, ή έτσι θεωρούσα πάντα, γιατί πολύ συχνά υπάρχει μέσα τους κάτι που καθορίζει ή δικαιώνει μια ζωή, και η κλοπή τους προκειμένου να τις γράψεις είναι πολύ χειρότερη απ' την αποκάλυψη ενός μυστικού. Τώρα, όμως, για λόγους που δεν έχουν σημασία, εκείνη μου επέτρεψε αυτόν το σφετερισμό, και το μόνο που μου ζήτησε σε αντάλλαγμα ήταν ν' αφηγηθώ την ιστορία ακριβώς όπως μου την είχε αφηγηθεί η ίδια εκείνο το βράδυ: χωρίς αλλαγές, χωρίς στολίδια, χωρίς πυροτεχνήματα, αλλά και χωρίς τεχνητές σουρντίνες. «Ξεκίνα από κει απ' όπου ξεκινάω εγώ» μου είπε. «Ξεκίνα με την άφιξή μου στο κτήμα, τότε που την είδα.» Κι αυτό προτίθεμαι να κάνω εδώ, και θα το κάνω με πλήρη συναίσθηση του ότι εγώ είμαι ο τρόπος που βρήκε εκείνη ώστε να δει την ιστορία της να την αφη-

γείται ένας άλλος, κι έτσι να καταλάβει, ή να προσπαθήσει να καταλάβει, κάτι που ανέκαθεν της διέφευγε.

Η φωτογράφος είχε μακρύ όνομα και μακριά επίθετα, αλλά όλοι την έλεγαν Χότα. Με τα χρόνια είχε μετατραπεί σ' ένα είδος θρύλου, σ' ένα απ' αυτά τα πρόσωπα για τα οποία *μαθαίνονται πράγματα*: ότι πάντα φορούσε μαύρα· ότι δεν θα 'πινε αγουαρ-διέντε,³ ακόμα κι αν απ' αυτό κρεμόταν η ζωή της. Ήταν γνωστό ότι συζητούσε επί ώρα με τους ανθρώπους πριν βγάλει τη φωτογραφική μηχανή απ' το σακίδιο, και πάνω από μία φορά οι δημοσιογράφοι έγραψαν τα ρεπορτάζ τους με βάση το υλικό που 'χε καταγράψει εκείνη και όχι αυτό που 'χαν οι ίδιοι καταφέρει να επαληθεύσουν· ήταν γνωστό ότι οι άλλοι φωτογράφοι την ακολουθούσαν ή την παρακολουθούσαν, νομίζοντας πως δεν τους έπαιρνε είδηση, και συνήθιζαν να στέκονται πίσω της, μάταια προσπαθώντας να δουν ό,τι έβλεπε εκείνη. Είχε φωτογραφίσει τη βία με περισσότερη ενδελέχεια (αλλά και με περισσότερη συμπόνια) από οποιονδήποτε άλλον φωτορεπόρτερ, και δικές της ήταν οι πιο σπαρακτικές εικόνες του πολέμου μας: η φωτογραφία της εκκλησίας που έχει καταστραφεί από έναν κύλινδρο αερίου των ανταρτών και που μέσα στα συντρίμια της κλαίει μια γριά· εκείνη του μπράτσου μιας κοπέλας με τα αρχικά, χαραγμένα με μαχαίρι και τώρα πια επουλωμένα, της παραστρατιωτικής οργάνωσης που σκότωσε τον γιο της μπροστά στα μάτια της. Τώρα τα πράγματα ήταν διαφορετικά σε κάποιες τυχερές περιοχές: η βία ήταν σε ύφεση, και οι άνθρωποι ξαναζούσαν κάτι που έμοιαζε με ηρεμία. Της Χότας τής άρεσε να επισκέπτεται εκείνα τα μέρη όποτε μπορούσε: για να ξεκουράζεται, για να ξεφεύγει απ' τη ρουτίνα της ή

έστω και μόνο για να είναι μάρτυρας από πρώτο χέρι εκείνων των αλλαγών που άλλες εποχές θα έμοιαζαν απατηλές.

Έτσι έφτασε στο κτήμα Λας Πάλμας. Το κτήμα ήταν ό,τι είχε απομείνει από τις ενενήντα χιλιάδες εκτάρια που κάποτε ανήκαν στους αμφιτρύονές της. Οι Γκαλάν δεν είχαν βγει ποτέ απ' τα Γιάνος,⁴ ούτε είχαν σχέδια ν' ανακαινίσουν το παλιό σπίτι, και ζούσαν εκεί ευχαριστημένοι, βαδίζοντας ξιπόλητοι στο χώμα χωρίς να τρομάζουν τις κότες. Η Χότα τούς ήξερε, γιατί είχε επισκεφθεί το ίδιο σπίτι είκοσι χρόνια πριν. Τότε, οι Γκαλάν τής είχαν νοικιάσει το δωμάτιο μιας απ' τις θυγατέρες τους που 'χαν πάει να σπουδάσουν αγρονομία στην Μπογκοτά, κι η Χότα έβλεπε από το παράθυρο τον υδάτινο καθρέφτη όπως αποκαλούσαν ένα ποτάμι πλατύ γύρω στα εκατό μέτρα και τόσο ατάραχο, που πιο πολύ έμοιαζε με λίμνη· οι υδρόχοιροι διέσχιζαν το ποτάμι χωρίς να τους παρασέρνει το ρεύμα, και στη μέση του ποταμού έβλεπες καμιά φορά, να επιπλέει ακίνητο, ένα βαριεστημένο καϊμάν.

Τώρα, σ' αυτή τη δεύτερη επίσκεψη, η Χότα δε θα κοιμόταν στο ίδιο δωμάτιο που ήταν γεμάτο με ξένα πράγματα, αλλά στην άνετη ουδετερότητα ενός ξενώνα με δύο κρεβάτια κι ένα κομοδίνο ανάμεσά τους. (Εκείνη, όμως, θα χρησιμοποιούσε μόνο το ένα, και της πήρε χρόνο να διαλέξει ποιο απ' τα δύο.) Όλα τ' άλλα παρέμεναν όπως πριν: εκεί ήταν οι υδρόχοιροι και τα καϊμάν, εκεί και το ατάραχο νερό που η ακινησία του είχε επιδεινωθεί απ' την ξηρασία. Πάνω από όλα, εκεί ήταν και οι άνθρωποι: γιατί οι Γκαλάν, ίσως λόγω της απροθυμίας τους να βγουν από το κτήμα για οποιονδήποτε άλλο λόγο εκτός από το να ψωνίσουν τα απαραίτητα, είχαν σκαρφιστεί τρόπους ώστε να πηγαίνει ο κόσμος σ' αυτούς. Το τραπέζι

τους, μια τεράστια τάβλα δίπλα στην κουζίνα, ήταν πάντα γεμάτο με κόσμο από παντού: επισκέπτες απ' τα γειτονικά κτήματα ή από το Γιοπάλ,⁵ φίλους των θυγατέρων τους μαζί ή χωρίς αυτές, ζωολόγους ή κτηνίατρους ή κτηνοτρόφους που έρχονταν να μιλήσουν για τα προβλήματά τους. Έτσι ήταν κι αυτή τη φορά. Ο κόσμος οδηγούσε δύο ή τρεις ώρες για να πάει να δει τους Γκαλάν· η Χότα είχε οδηγήσει εφτά, και το 'χε κάνει μετά χαράς, παίρνοντας το χρόνο της για να ξεκουραστεί όταν έβαζε βενζίνη, ανοίγοντας τα παράθυρα του παλιού της τζίπ για ν' απολαύσει το πώς άλλαζαν οι μυρωδιές στον αυτοκινητόδρομο. Μερικοί τόποι ασκούσαν κάποια έλξη, ίσως αδικαιολόγητη (δηλαδή, φτιαγμένα από τους μύθους και τις δεισιδαιμονίες μας). Για τη Χότα, τέτοιος τόπος ήταν το Λας Πάλμας. Κι αυτό αναζητούσε: λίγες μέρες ηρεμία ανάμεσα σε χουλιανομύτες και ιγκουάνες που κατέβαιναν απ' τα δέντρα για να φάνε πεσμένα μάνγκο, σ' έναν τόπο που άλλες εποχές είχε γνωρίσει ένα σωρό βιαιότητες.

Οπότε, εκεί βρισκόταν το βράδυ της άφιξής της κι έτρωγε κρέας με μπανανόφυλλα κάτω από έναν λευκό φωτοσολήνα και καθισμένη ανάμεσα σε καμιά δωδεκαριά αγνώστους που ήταν ολοφάνερα και μεταξύ τους άγνωστοι. Την ώρα που μιλούσε –για το πώς είχε ειρηνέψει εκείνη η περιοχή, για το πώς δε γίνονταν πια εκβιασμοί και σπάνιζαν οι ζωοκλοπές–, άκουσε το χαιρετισμό μιας γυναίκας που 'χε μόλις φτάσει.

«Γεια και χαρά σας» είπε η γυναίκα.

Η Χότα σήκωσε το κεφάλι για να τη χαιρετήσει, όπως έκαναν όλοι, την άκουσε να ζητάει συγγνώμη χωρίς να κοιτάζει κανέναν, την είδε να φέρνει μια πλαστική καρέκλα, και σαν να την αναγνώρισε. Της πήρε κάποια δευτερόλεπτα να θυμη-

θεί ότι την είχε γνωρίσει εκεί ακριβώς, στο κτήμα Λας Πάλμας, πριν από είκοσι χρόνια. Εκείνη, αντίθετα, δε θυμόταν τη Χότα.

Αργότερα, όταν η συζήτηση είχε πια μεταφερθεί στις αιώρες και τις κουνιστές πολυθρόνες, η Χότα θα σκεφτόταν: καλύτερα έτσι.

Καλύτερα που δεν την είχε αναγνωρίσει.

II

Πριν από είκοσι χρόνια, η Γιολάντα (έτσι λεγόταν εκείνη η γυναίκα) είχε έρθει ως μέλος μιας συνοδείας. Η Χότα την είχε προσέξει από την πρώτη στιγμή: τη στάση της (σαν θήραμα σε επιφυλακή), το νευρικό της βάδισμα, τον τρόπο με τον οποίο κινούνταν σαν να βιαζόταν ή σαν να εκτελούσε μια παραγγελία. Ήθελε να δείχνει πιο σοβαρή απ' όσο ήταν στην πραγματικότητα, και, κυρίως, πιο σοβαρή απ' τους άνδρες της ομάδας. Στη διάρκεια του πρωινού της πρώτης μέρας, όταν το τραπέζι μεταφέρθηκε στη σκιά ενός δέντρου από το οποίο έπεφταν μάνγκο με τον υπόκωφο γδούπο μιας μπάλας της πετάνκ (και ναι, εκεί ήταν η ιγκουάνα και παραμόνευε), η Χότα κοίταξε τη γυναίκα και την άκουσε να μιλάει, κοίταξε τους άνδρες και τους άκουσε να μιλούν, και κατάλαβε ότι έρχονταν από την Μπογκοτά και ότι ο άνδρας με το μουστάκι, στον οποίο οι υπόλοιποι μιλούσαν με πραότητα, ακόμα και με σεβασμό, ήταν ένας κομματάρχης που οι κτηματίες της περιοχής επιζητούσαν την εύνοιά του. Τον φώναζαν Δον Χιλμπέρτο, αλλά, για κάποιο λόγο, στη χρήση του βαπτιστικού του η Χότα διέκρινε περισσότερο

σεβασμό απ' όσο αν τον φώναζαν με το επίθετο ή με τον τίτλο του. Ο Δον Χιλμπέρτο ήταν ένας απ' αυτούς τους ανθρώπους που μιλούν χωρίς να κοιτάζουν κανέναν και χωρίς να προσφωνούν κανέναν, κι ωστόσο όλοι καταλαβαίνουν σε ποιον απευθύνονται τα λόγια του ή οι υποδείξεις του ή οι διαταγές του. Η Γιολάντα είχε καθίσει δίπλα του με ίσια την πλάτη, σαν να κρατούσε ένα σημειωματάριο έτοιμο να δεχτεί σημειώσεις, υπαγορεύσεις ή εντολές. Με το που κάθισε στον πάγκο (εκεί έξω δεν υπήρχαν καρέκλες, αλλά ένα μακρύς πάγκος από ξύλινες σανίδες που όλοι οι συνδαιτυμόνες έπρεπε με πολύ αστείο τρόπο να τον σηκώσουν ταυτόχρονα για να καθίσουν), μετακίνησε το πιάτο και τα μαχαιροπέρουνά της για να τ' απομακρύνει από εκείνα του άνδρα: πέντε εκατοστά, όχι παραπάνω, αλλά η Χότα είχε αντιληφθεί την κίνηση και την είχε βρει εύγλωττη. Στο φως που ανοιγόταν ανάμεσά τους, στην ιδιαίτερη προσοχή να μην αγγίξουν ο ένας τον άλλον, κάτι συνέβαινε.

Μίλησαν για τις επερχόμενες εκλογές· μίλησαν για τη σωτηρία της χώρας από την κομμουνιστική απειλή. Μίλησαν για έναν νεκρό που πριν από μέρες τον είχε κατεβάσει το ποτάμι, κι όλοι συμφώνησαν ότι κάτι πρέπει να 'χε κάνει: όποιος δεν χρωστάει τίποτα, δεν παθαίνει και τίποτα. Η Χότα δε μίλησε για το σπίτι που 'χε επισκεφθεί εκείνο το πρωί, μισή ώρα δρόμο, όπου ένας καθηγητής σχολείου κατηγορήθηκε για κατήχηση των παιδιών, κρίθηκε ένοχος κι αποκεφαλίστηκε για παραδειγματισμό των έφηβων μαθητών του· δε μίλησε ούτε για τη φωτογράφιση του μαθητή που του 'χε λάχει να βρει στην έδρα το κεφάλι του καθηγητή. Αντιθέτως, εννοείται ότι μίλησαν για τη μουσική των Γιάνος: ένας απ' τους συνδαιτυμόνες αποδείχθηκε συνθέτης κάμποσων τραγουδιών· η Χότα είχε ακούσει

ένα απ' αυτά, και εξέπληξε τους υπόλοιπους (εξεπλάγη και η ίδια) όταν απήγγειλε το ρεφρέν, κάτι στίχους όπου κάλπαζαν καβαλάρηδες κι όπου ο ήλιος του απογεύματος είχε το χρώμα κάποιων χειλιών. Ένωσε πως είχε προσελκύσει την προσοχή των άλλων, ίσως με τρόπο ανάρμοστο. Επίσης, όμως, ένωσε κι ότι ανακούφιζε τη Γιολάντα· ότι τα βλέμματα των ανδρών πάνω στη Γιολάντα γίνονταν πιο ανάλαφρα. Ένωσε πως η Γιολάντα, χωρίς να πει τίποτα, την ευγνωμονούσε γι' αυτό.

Πριν από τον τελευταίο καφέ, ο κύριος Γκαλάν είπε:

«Σήμερα το απόγευμα έχει άλογα για όποιον θέλει. Ο Μαουρίσιο θα σας πάει να κάνετε μια βόλτα, κι έτσι να γνωρίσετε το κτήμα».

«Και τι έχει για να δούμε;» είπε ο κομματάρχης.

«Α» είπε ο Γκαλάν, «εδώ βλέπει κανείς τα πάντα.»

Η Χότα άφησε να περάσουν οι ώρες σε μια πράσινη αιώρα, εναλλάσσοντας μπίρες και αγουαπανεές,⁶ παίρνοντας άστατους υπνάκους και διαβάζοντας ένα βιβλίο του Χερμάν Κάστρο Καϊσέδο.⁷ Τη συμφωνημένη ώρα, πήγε στους στάβλους. Ήταν εκεί τέσσερα σελωμένα ζώα που κοίταζαν προς το ίδιο σημείο του ορίζοντα. Ο άνδρας που θα τους οδηγούσε φορούσε παντελόνι με ανασηκωμένα μπατζάκια κι ένα μαχαίρι στο ζωνάρι· η Χότα παρατήρησε το δέρμα των ξιπόλητων ποδιών του, αυλακωμένο σαν το ξερό χώμα, σαν την κοίτη ενός ποταμού απ' όπου το νερό έχει φύγει. Ο άνδρας έσφιγγε λαιμαριές και ρύθμιζε αναβολείς όταν οι καλεσμένοι ανέβαιναν στ' άλογά τους, αλλά δεν κοίταζε κανέναν καταπρόσωπο, εκτός αν είχε ένα είδος έκφρασης που προκαλεί αυτή την εντύπωση: σκληρά μύλα, σχισμές αντί για μάτια. Έδειξε στη Χότα ένα άλογο που της φάνηκε πάρα πολύ αδύνατο· αργότερα, καβάλα πια, η Χότα

ένιωσε άνετα στη σέλα και ξέχασε τις αντιρρήσεις της. Όταν ξεκίνησαν, συνειδητοποίησε ότι ο κομματάρχης δεν είχε έρθει. Ήταν εκεί η Γιολάντα και τρεις από τη συντροφιά της: αυτός με τις μελετημένες φαβορίτες, αυτός με το ζελέ στα μαλλιά κι αυτός που σφύριζε μιλώντας και μιλούσε πολύ δυνατά (και κάπως επιθετικά) για να καλύψει ή ν' απαλύνει τα κόμπλεξ του.

Ο ουρανός είχε ανοίξει: ένα κίτρινο φως τούς χτυπούσε στο πρόσωπο ενώ προχωρούσαν σε ξερό χώμα, ανάμεσα σε κρηνία αγελάδων ή υδρόχοιρων, κι ενώ από πάνω τους πετούσαν άγρυπνα ουρούμπου. Η ζέστη είχε πέσει αλλά δε φυσούσε, κι η Χότα ένιωθε τον ιδρώτα χαμηλά στην πλάτη της. Μια ελαφριά μπόχα από ψοφίμι αναδυόταν κάπου κάπου. Της Χότας τής είχαν βάλει ένα μάλλινο σκέπασμα στη σέλα, για ν' αμβλύνει την επαφή με το σκληρό δέρμα, αλλά κάτι πρέπει να έκανε λάθος, γιατί δύο φορές επιχείρησε να καλπάσει, και δύο φορές ένωσε πόνους στη λεκάνη. Οπότε έμεινε πίσω, σαν να φύλαγε την ομάδα. Μπροστά ο Μαουρίσιο έδειχνε πράγματα χωρίς να μιλάει, ή μιλώντας τόσο σιγά, που η Χότα δεν κατάφερνε να τον ακούσει. Κανένα πρόβλημα: η Χότα δεν είχε παρά να κοιτάξει εκεί όπου έδειχνε το χέρι του, για να βρει το πουλί με τα παράξενα χρώματα, τη γιγαντιαία σφηκοφωλιά, το αρμαντίλο που προκάλεσε αίσθηση στην παρέα.

Κάποια στιγμή, ο Μαουρίσιο σταμάτησε. Υπέδειξε σιωπή στους υπόλοιπους κι έδειξε προς μια συστάδα δέντρων που η Χότα δε θα την έλεγε δάσος. Στο βάθος, με το κεφάλι σηκωμένο σαν να οσμιζόταν τον αέρα, στεκόταν ένα ελάφι.

«Τι όμορφο» ψιθύρισε η Γιολάντα.

Αυτό ήταν και το τελευταίο που η Χότα την άκουσε να λέει πριν από το ατύχημα. Το караβάνι ξαναπήρε μπρος, κι ό,τι

έγινε τότε, έγινε πολύ γρήγορα. Η Χότα δεν αντιλήφθηκε τα γεγονότα, τη σειρά των γεγονότων τη στιγμή που συνέβαιναν, αλλά μετά οι εξηγήσεις έδωσαν και πήραν: ότι η Γιολάντα είχε αφήσει τα χαλινάρια, ότι το άλογο είχε αρχίσει να καλπάζει, ότι η Γιολάντα είχε σφίξει τα πόδια (το αντανakλαστικό κάποιου που προσπαθεί να κρατηθεί) και το άλογο είχε αφηνιάσει. Αυτό η Χότα το είδε: το άλογο έκανε μια γρήγορη στροφή, έπιασε να τρέχει με εκρηκτική ταχύτητα προς το κτήμα, η Γιολάντα δεν μπόρεσε να κάνει τίποτα περισσότερο απ' το να γραπωθεί απ' το σβέρκο (ούτε καν δοκίμασε να ψάξει τα χαλινάρια, εκτός αν τα έψαξε και δεν τα βρήκε μέσα στην προσπάθειά της να μην πέσει), και τότε ήταν που έπιασε κι ο Μαουρίσιο να τρέχει με μια θαυμαστή μανούβρα, κάτι που η Χότα δεν το 'χε ξαναδεί ποτέ, έκοψε με το αλογό του το δρόμο στο ανυπότακτο άλογο, συγκρούστηκε μαζί του με το σώμα του αλόγου του και το δικό του σώμα, και το 'ριξε κάτω. Ήταν μια κίνηση απίστευτης δεξιοτήτας που θα 'χε μετατρέψει τον Μαουρίσιο σε εφήμερο ήρωα (αυτόν που κόβει το κακό απ' τη ρίζα και αποτρέπει την εξάπλωσή του) αν η Γιολάντα δεν είχε εκτοξευτεί μπροστά με άσχημο τρόπο κι αν το κεφάλι της δεν είχε χτυπήσει στο χώμα, στις ξερές ρωγμές απ' τις οποίες προεξείχαν πέτρες σκεπασμένες με χώμα.

Η Χότα ξεπέζεψε για να βοηθήσει (ένα σάλτο μπαλαρίνας), αν και δεν υπήρχε τίποτα που να μπορούσε να κάνει. Ο Μαουρίσιο, αντιθέτως, είχε ήδη βγάλει ένα ραδιοτηλέφωνο από ένα σακίδιο και ειδοποιούσε τους ανθρώπους του κτήματος για να στείλουν ένα αμάξι, ν' αρχίσουν να ψάχνουν για γιατρό. Το πεσμένο άλογο είχε ήδη σηκωθεί. Ήταν εκεί, ακίνητο, κοιτάζοντας στο πουθενά: είχε ξεχάσει την επείγουσα ανάγκη να γυρί-

σει σπίτι. Μα κι η Γιολάντα ήταν ακίνητη, πεσμένη μπρούμυτα, με τα μάτια κλειστά και τα χέρια κάτω από το σώμα, σαν κοριτσάκι που κοιμάται μια κρύα νύχτα.

Μετά, όταν ο κύριος Γκαλάν πήγε τη Γιολάντα σε μια κλινική τής πόλης, έγινε πολλή συζήτηση για την αντίδραση του σταβλίτη. Δε χρειαζόταν να ρίξει κάτω το άλλο άλογο, έλεγαν κάποιοι· άλλοι ισχυρίζονταν ότι είχε κάνει το σωστό, γιατί ένα αφηνιασμένο άλογο γίνεται όλο και πιο επικίνδυνο για τον αναβάτη του όσο το αφήνεις να τρέχει (η ταχύτητα, η δυσκολία να κρατήσεις την ισορροπία). Είπαν ιστορίες απ' τα παλιά· μίλησαν για ανάπηρα παιδιά· είπαν ότι στα Γιάνος *μάθαινες να πέφτεις*. Ο Δον Χιλμπέρτο άκουγε τις κουβέντες σιωπηλός, με μια έκφραση παραμορφωμένη από κάτι που έμοιαζε λιγότερο με ανησυχία και περισσότερο με οργή, την οργή αυτού που δάνεισε ένα παιχνιδάκι και οι άλλοι δεν το πρόσεξαν. Όμως μπορεί η Χότα να μην το ερμήνευσε σωστά. Ήταν δύσκολο να διαβάσεις τη σιωπή του· τη νύχτα, όμως, όταν ο Γκαλάν τηλεφώνησε από την κλινική για να πει τα τελευταία νέα, έδειξε αναστατωμένος. Είχε αρχίσει να πίνει ουίσκι στο ίδιο ποτήρι όπου του 'χαν σερβίρει την αγουαπανελά, ξαπλωμένος σε μια πολύχρωμη αιώρα αλλά χωρίς να λικνίζεται, βιδωμένος στα πλακάκια του πατώματος μ' ένα πόδι με βρόμικα νύχια. Όλα πάνω του ήταν μια ερώτηση. Οι πληροφορίες που του 'χαν δώσει δεν τον ικανοποίησαν.

Η Γιολάντα ήταν σε τεχνητό κώμα. Είχε χτυπήσει άσχημα το αριστερό της μπράτσο, αλλά δεν είχε σπάσει τίποτα· το κεφάλι, όμως, είχε δεχτεί ένα χτύπημα που θα μπορούσε να την έχει σκοτώσει ακαριαία και που της είχε προκαλέσει ένα αιμάτωμα με απρόβλεπτες συνέπειες. Οι γιατροί τής είχαν ήδη

τρυπανίσει το κρανίο για να μειώσουν την πίεση του αίματος, αλλά υπήρχε ακόμα κίνδυνος, ή, μάλλον, ήταν ακόμα αδύνατον ν' απαριθμήσουν τους πολλούς κινδύνους που συνέχιζαν να υπάρχουν. «Δεν είμαστε στην άλλη πλευρά» είπε ο άνδρας που 'χε μιλήσει με τον Γκαλάν, ίσως με τις ίδιες λέξεις που 'χε χρησιμοποιήσει κι ο γιατρός όταν του μίλησε. Ήταν ένα από τα μέλη της συνοδείας, ένας απ' τους πιο συντρέχτες και, ταυτόχρονα, απ' τους πιο διακριτικούς, κι ήταν παράξενο να τον ακούς να περιγράφει το σχισμένο δέρμα απ' το σκληρό χώμα, το πρησμένο και μωλωπισμένο πρόσωπο. Ο Δον Χιλμπέρτο άκουσε τα λόγια με μια δύσθυμη γκριμάτσα στο στόμα κι έβαλε να πει άλλο ένα ουίσκι, και η Χότα αναλογίστηκε τι παράξενη μορφή παίρνει καμιά φορά η εξουσία: ένας υποτακτικός –ένας βοηθός, ένας υπάλληλος– είναι αυτός που μας πληροφορεί για την τύχη του άλλου, του άλλου που μας νοιάζει. Ίσως σ' αυτό οφειλόταν το ότι η Χότα, μπροστά στην ανησυχία του άνδρα, ένιωθε κάτι ψυχρό, κάτι απόμακρο.

Περασμένα μεσάνυχτα, ήδη μεθυσμένος ή μιλώντας σαν μεθυσμένος, ο Δον Χιλμπέρτο αποσύρθηκε. Η Χότα έμεινε για λίγο ακόμα, ένα λίγο φτιαγμένο από πυκνές σιωπές ή φρόνιμους ψιθύρους, λες και η τραυματίας βρισκόταν στο διπλανό δωμάτιο. Ο άνδρας που μιλούσε σφυριχτά είχε πει κι αυτός τα ποτά του, και τώρα προσπαθούσε να κάνει τη Χότα να δεχτεί ένα ξέχειλο ποτήρι ουίσκι. Ενώ υποκρινόταν ότι το έπινε, η Χότα ένιωθε ξαφνικά αόρατη, αφού οι υπόλοιποι είχαν αρχίσει να μιλούν λες κι εκείνη δεν ήταν μπροστά.

«Τρόμαξε το αφεντικό» έλεγε ένας.

«Και πώς να μην τρομάξει» έλεγε άλλος. «Δεν είναι όποια κι όποια.»